

Język polski
L-Ilsien Pollakk
La lengua polaca
A lengyel nyelv
Lenkų kalba
Língua polaca
La lingua polacca
The Polish Language
Poljski jezik
Polnisch
Le Polonais
Πολωνική Γλώσσα
Det polske sprog
Polský jazyk
Pol'ský jazyk
Poļu valoda
Poola keel
De Poolse taal
Puolan kieli

*P*olska

Contributors:

The Polish text by . . . . . prof. dr hab. Walery Pisarek
Czech translation by . . . . . Teresa Piotrowska-Małek
Danish translation by . . . . . Andrzej Zalewski
Dutch translation by . . . . . Agnieszka Bienias
English translation by . . . . . Marta Usiekiewicz
Estonian translation by . . . . . Aarne Puu
Finnish translation by . . . . . Sirkka Ojaniemi
French translation by . . . . . dr Wanda Jadacka
German translation by . . . . . Andreas W. Meger
Greek translation by . . . . . Przemysław Kordos
Hungarian translation by . . . . . Ildikó Kozak
Italian translation by . . . . . Maciej Jaskot
Latvian translation by . . . . . Ieva Palaša
Lithuanian translation by . . . . . dr Ana Romančuk
Maltese translation by . . . . . Carmel Azzopardi
Portuguese translation by . . . . . Agata Adamska
Slovak translation by . . . . . doc. PhDr. Marta Pančíková, PhD.
Slovenian translation by . . . . . Jasmina Šuler-Galos
Spanish translation by . . . . . Magdalena Adamczyk
Swedish translation by . . . . . Grażyna Tatar

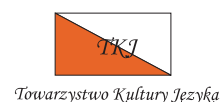
Design by . . . . . Tomasz Korwin-Szymanowski
Edited by . . . . . Agata Hącia

Published by The Council for the Polish Language
Warsaw 2007

ISBN: 978-83-916268-2-5

The Council for the Polish Language
ul. Nowy Świat 72
00-330 Warszawa
www.rjp.pl

This publication has been partially founded by the Ministry of Culture and National Heritage,
the Senate of the Republic of Poland and Langenscheidt Polska

Edukacja Kulturalna

Production: PPHU TURKUS-POL Warszawa, e-mail: turkuspol@wp.pl

Med 38 miljoner språkbrukare i Polen, 2 miljoner ytterligare i Europa och dessutom ca 8 miljoner huvudsakligen infödda språkbrukare utom Europa hör polska språket till de 25 mest omfattande språken världen runt. Polska finns med bland de 10 största språken i Europa. Med tanke på antalet infödda språkbrukare upptar polskan 6:e plats i Europeisk Union. På olika nivåer kan ca 50 miljoner människor prata polska. Som hemspråk (snarare sagt: som „first language”) betraktas polska av människor i 21 länder enligt „Languages of the World”. För cirka 45 miljoner betraktas polska som modersmål.

Drygt 37 miljoner infödda brukare av polska språket bor i Polen, där minoritetsspråken utgör inte mer än 3–4 % av hela befolkningen dvs knappt 1 miljon. Enligt studien „Europeans and their Languages” pekar 98% av Polens befolkning på polska språket som modersmål. Medlemmar av minoritetsgrupper i Polen brukar vara tvåspråkiga i denna bemärkelse att de även pratar polska och deras yngre generation till och med läser och skriver på polska.

Polska hör tillsammans med tjeckiska, slovakiska, kasjubiska, lågsorbiska, högsorbiska, samt utdöda polabiska till den västslaviska gruppen inom den indoeuropeiska språkfamiljen. Denna språkfamilj indelas i två delar – *satem* och *kentum*. Polska språket tillsammans med övriga slaviska, baltiska och iranska språk ingår i *satemspråken* (jmr tjeckiska *srđce*, litauiska *širdis*, polska *serce* – gentemot engelska *heart*, franska *cœur*, grekiska καρδία, latin *cor*, tyska *Herz*).

Från andra västslaviska språk skiljer sig polska med följande kännetecknande drag:

1. övergång från tidigare fonembildande (sonora) konsonanter *r* och *l* till *ar*, *ier* eller *il*. Jämför polska *sarna*, *kark*, *pierścień*, *wilk* med tjeckiska *srna*, *krk*, *prsteń*, *vlk*;
2. övergång av palatala konsonanter *t'*, *d'*, *r'* in i mjuka *ć*, *dź*, *rz*;
3. fast betoning samt avsaknad av ljudlängd och tonfall (med undantag av det expressiva tonfallet)

Gwarzące różnym językiem narody

ärkvärdigheter i polskan

Ur fonetisk synpunkt kännetecknas det moderna polska litteraturspråket av ett oansenligt antal vokaler (de är: *a, e, o, u, i, y, ɛ, ɔ*; det finns ingen skillnad mellan korta och långa vokaler) och ett jämförelsevis stort antal konsonanter, vilka i texten förekommer rätt så ofta i konsonantgrupper. Trots det oansenliga antalet vokaler finns bland dessa två ärvda från urslaviska tiden, vilka inte förekommer i de flesta europeiska språken, inte heller i något av moderna levande slaviska språk. Det är två nasala vokaler *ą* (trots stavningen är det det nasala *o*, inte *a*) och *ę*. För övrigt förlorar dessa två vokaler sin nasala karaktär vid olika tillfällen även i polska talspråket. På slutet av ordet i sk utljudet uttalas bara vokalen *ą* med en utpräglad nasalitet (t ex *z taką ładną książką* [med en sådan vacker bok]), däremot vokalen *ę* i utljudet uttalas i nuläge som *e* (t ex *lubie cie*, även om det stavas *lubię cię* [jag tycker om dig]). I mitten av ordet uttalas båda dessa vokaler nasalt enbart framför frikativa konsonanter som *w, f, s, z, sz, ż, ś, ź, ch*; framför övriga konsonanter (dvs framför *p, b, d, t, c, dz, cz, dż, ć, dź, k, g*) övergår deras nasalitet till en separat nasal konsonant *m, n* eller *ń*; man säger och skriver t ex *wąsy* [mustasch], *węch* [lukt], men man uttalar *zombek* [tand], *zemby* [tänder], *wentka* [metspö], *pieńć* [fem], även om stavningen är *ząbek, zęby, wędka, pięć*. Före språkljud *l* och *ł* både *ą* och *ę* förlorar sin nasalitet: vi säger *wziół* [han tog], *wzieli* [de tog], även om det stavas *wziął, wzięli*.

Intrycket av att den polska texten är mättad med konsonanter ytterligare ökas på grund av rättstavningen; enligt rättstavningsregler skriver man vissa konsonanter som saknar sin motsvarighet i det latinska alfabetet med hjälp av två sammansatta bokstäver, t ex stavningen *sz, cz* motsvarar språkljuden *š* (eng. *sh*) och *č* (eng. *ch*). Utlänningar är roade men även skrämda av speciellt i övnings syfte ihopsatta ramsor. Nedan kommer några exempel:

W gąszczu szczawiu we Wrzeszczu

(I busksnåret av ängssyran i orten Wrzeszcz)

Klaszczą kleszcze na deszczu.

(Det klatschar griptänger i regnet)

Eller:

*W Szczebrzeszynie chrząszcz i trzmiel
brzmią w trzcinie.*

(I orten Szczebrzeszyn surrar skalbaggen och humlan i vassen)

Men även nedan har vi en polsk tekst som låter:

Mali po polu hulali i pili kakao.

(De små har härjat över fältet och druckit choklad)

Chrząszcz brzmi w trzcinie

■ praktiken får utlänningar större problem med att urskilja på en hel rad av språkljud än att uttala språkljud som *š* (eng. *sh*) och *č* (eng. *ch*), eller t o m deras sammansättningar som *šč* (eng. *shch*), (t o m infödda språkbrukare av andra slaviska språk har problem med detta): *s* (t ex *sam* [ensam]), *s'* (t ex *sinologia* [läran om kinesiska]), *ś* (t ex *śmiech* [skratt]) och *š* betecknat i skrift som *sz* (t ex *szpilka* [knappnå]) samt *c* (t ex *cały* [hel]), *c'* (i lånord t ex *cito*), *ć* (t ex *ćma* [nattfjärl]) och *č* betecknat i skrift som *cz* (t ex *czapka* [mössa]).

Varje konsonant på slutet av ordet dvs i utljudet uttalas tonlöst: man säger *grat*, även om det stavas *grad* [hällregn]. Om dock kommande ord startar med en tonande konsonant, är konsonanten i utljudet också tonande eller blir tonande. En särskild situation uppstår, när ett ord avslutas med en konsonant och ordet därpå startar med en vokal eller med en av s k flytande språkljud (sonora) som *m*, *n*, *l*, *r*.. Med tanke på det sätt hur man uttalar konsonanten i utljudet av ordet uppdelas Polen i två delar: norra med tendens mot tonlösheten och södra med tendens mot tonandet. Befolkning i Mazowsze inkl Warszawa uttalar *brat ojca* [farbror], *brzeg lasu*, [skogsbryn], men befolkning i Małopolska inkl Krakow – *brad ojca*, *brzeg lasu*. Denna företeelse, känd som sandhi förekommer också i andra språk, bl a i brittiskt-engelska.

Ordbetoning är fast: fränsett regelbundna undantag, tillfaller på näst sista stavelse. Ord brukar vara flerstaviga, deras längd i texten påverkas av flexiva ändelser samt talrika prefix och suffix som modifierar ordets betydelse eller emotionsnivå.

Polska är ett flexivt språk:

- ord böjs (substantiv, adjektiv, räkneord och pronomina) och har:
  - Sju kasus
  - Två numerus
  - Tre genus i singularis
  - Två genus i pluralis
- Verb förekommer i olika former beroende på person, numerus, genus och tempus, samt modus, diates och aspekt.

Vad gäller verbens bruk skiljer sig polska jämfört med germanska eller romanska språk med en utbyggd, snarare ordbildande än fleksiv aspektkategorin, vilken utgör en kompensation för det rätt så blyga tempusförrådet. Verb som bildas med hjälp av prefix och suffix ger information inte bara om att en handling är finit eller infinit (t ex *robić* [göra], infinit, *zrobić*, finit), utan också om att handlingen upprepas flerfaldigt (t ex *czytywać* [att bruka läsa]) eller att handlingen har startat

zrobiłem
zrobiłam
zrobiłeś

zrobiłaś
zrobiło
zrobiliśmy

zrobiliśmy
zrobiliście
zrobiłyście

(t ex *zaśpiewać* [att börja sjunga]) eller att handlingen brukar göras om (t ex *rozpić się* [att dricka mycket]) eller att den pågår under en viss tidsperiod (t ex *potaćczyć* [att dansa under en viss tid]) eller under en fullständig tidsperiod (t ex *przetańczyć* [att hålla på och dansa]) osv. Det råder en uppfattning om att den svåraste uppgiften för en utlänning som läser polska är just att behärska aspektfrågor på riktigt.

En märkvärdighet i polskan är **räkneorden**. De flesta böjs och har kasus och genus, men förutom grundtal (*jeden, dwa trzy...* [ett, två, tre]) och ordningstal (*pierwszy, drugi, trzeci...* [första, andra, tredje]) används även kollektivtal, multiplicerande tal, mångfaldiga tal och bråktal. **Räkneordets form beror på vad som räknas!** Polacker säger: *dwa konie* [två hästar], men *dwaj chłopcy/dwóch chłopców* [två pojkar], *dwie dziewczynki* [två flickor] och *dwoje dzieci* [två barn]. System med räkneorden har förenklats med tiden: några generationer tillbaka användes en separat rad av bråktal *półtora* ('en och en halv'), *półtrzecia* ('två och en halv'), *półczwarta* ('tre och en halv') osv. samt separata former för räkneord i en rad *samowtór* ('två och två'), *samotrzec* ('tre i rad), *samoczwart* ('fyra i rad').

Tack vare en relativt bra utvecklad ordböjning **är ordföljden i polska fri**. Den är dock inte alldeles frivillig. Ordföljdens frihet begränsas av stilistiska och logiska faktorer, inte av grammatiska eller morfologiska. Man kan alltså säga både *Ojciec czyta książkę córce* [fadern läser en bok åt dottern], och *Córce czyta książkę ojciec*, men också *Książkę czyta ojciec córce* eller *Córce książkę ojciec czyta*, eller också *Czyta książkę ojciec córce*. Alla dessa meningar är grammatiskt acceptabla, men enbart den första av dem låter naturligt som en separat mening.

Till följd av att Polen övergick till den romersk-katolska tron på 900-talet med förmedling av Tjeckien (till skillnad från Kievriket), har Polens territorium kommit in under västeuropeiska inflytanden. Detta innebar för Polen långtgående resultat som bruket av latinska alfabetet i skrift. I början var det enskilda polska ord, därefter hela meningar och till slut hela texter på polska med latinska bokstäver. Redan under manuskriptperioden dvs på 1400-talet bestämdes allmänna regler för stavning av vissa språkljud som inte omfattades av latinskt alfabet.

Det moderna **polska alfabetet** består av följande 32 bokstäver:

Aa Aą Bb Cc Ćć Dd Ee Ęę Ff Gg Hh Ii Jj Kk Ll Łł Mm Nn Ńń Oo Óó Pp Rr Ss Śś Tt Uu Ww Yy Zz Żż Źź. Dessutom i lånord används bokstäver Qq, Vv och Xx.

zrobili
zrobiły
zrobiony

zrobiona
zrobione
zrobieni

zrobiwszy
zrobiono
zrobi się

pråkets mångfald

Med hänsyn till antalet av språkbrukare, den kulturvariant av polska språket dvs polska litteraturspråket, som standardspråket kallas traditionellt, är i regel homogent territoriellt sett. Språkets nuvarande differentiering beror snarare på sociala, yrkes- eller funktionella faktorer än regionala. På sistone verkar opposition mellan det officiella språket och talspråket vara särskilt väsentlig. De med tiden försvinnande skillnaderna mellan olika dialekter syns finnas kvar endast bland befolkningen i landsorter.

Ur historisk och språklig synpunkt är det dock motiverat att indela landet bosatt av den polska befolkningen i fyra delar enligt schemat nedan:

Wielkopolski-dialekten	Mazowiecki-dialekten
Śląski-dialekten	Małopolski-dialekten

Från dessa fyra dialekter brukas enbart Śląski-dialekten fortfarande idag som en levande variant även bland befolkningen utanför landsorter. Trots en inre differentiering har en del av dialektens brukare ambition att bilda ett självständigt regionalt śląski-språk. En stark livskraft visar dessutom den del av Małopolski-dialekten som pratas av bergsfolket i Tatraberget. Kasjubiska (pratas av folket i Pommern), som tills nyligen har ansetts av en större del polska språkvetare som en av dialekter i polska språket, har förklarats enligt lagen för ett separat regionalt språk.

Wpadam do Soplicowa jak w centrum polszczyzny

pråkmedvetande

Redan på 1300-talet var medvetande om hur stor betydelse hade ett gemensamt språk för nationens existerande, mycket klart och befolkning från dåtidens polska territorier har kallats sig själva som polska språkets brukare (*homines linguae Polonicae*). Kring 1440 jämförde Jakub Parkoszowic, en av professorer vid Krakows akademi förtjänster inom utveckling och förbättring av modersmålet med förtjänster av riddare som försvarade fosterlandets gränser. Tryckare från 1500-talet påstod att de tryckte polska böcker av kärlek till sitt modersmål.

En sådan inställning till språket hjälpte polacker att bevara egen national identitet sedan Polen förlorade sin självständighet efter landets delning mellan Rysland, Tyskland och Österrike på 1800-talet. Många polska diktare har identifierat sitt fösterland med polska språket. Likadant vid slutet av 1800-talet, när 92% av Polens befolkning i åldern över 14 svarade på frågan *Vad som är den mest gemensamma faktoren för polacker?* genom att peka på språket. Ett gemensamt språk var oftare framhävt än gemensam historia, yta, religion och t o m stat.

A niechaj narodowie wždy postronni znają,
iż Polacy nie gęsi, iż swój język mają

olska språkets historiska bakgrund

Polska litteraturspråket utgår från västslaviska dialekter vilka brukades på ett territorium inkl senare Wielkopolska med städer Gniezno och Poznan, bebott på 900-talet av folkgruppen 'polanie' [polanbor], och en yta av senare Małopolska med staden Kraków, bebodd av folkgruppen 'wiślanie' [vislabor]. På ett oansenligt sätt deltog Mazowsze och Polens övriga delar i utformning av polska litteraturspråket (även om Warszawa ligger där, som var konungens säte sedan 1600-talet och blev till Polens verkliga men även officiella huvudstad från 1918).

Inågra decennier pågick en dispyt bland polska språkvetare vilken av de två dialekterna (wielkopolski eller malopolski-dialekten) hade spelat en väsentligare roll i utformning av polska som riksspråk. Nuförtiden dominerar åsikten, att språkets utveckling har löpt parallellt med polska statens utveckling: om Polska statens vagga låg i Wielkopolska med maktcentrum i Gniezno och Poznan, var det också där, vid furstliga hovet som riksspråket började få sin riktiga utformning. När Krakow blev till statsmaktens huvudsäte och furstliga hovet samt så småningom till Polens kulturcentrum, påverkades riksspråket väsentligt av den lokala małopolski-dialekten. På 1700- och 1800-talen spelade östra delar av den gamla Republiken Polen en viktig roll i riksspråkets utveckling, från denna region kom ju Polens dåtida främsta diktare och författare.

De äldsta skrifterna med polsk text härstammar från 1100-talet; det var egennamn av personer och orter i det latinska dokumentet från 1136. Drygt 200 år senare uppkom de äldsta bevarade texterna skrivna i sin helhet på polska. Det var predikningar från 1350-talet. Den äldsta översatta texten från latin till polska i större format var Psaltaren från ca 1380. Den äldsta handskrivna polska

Nie miecz, nie tarcza - bronią Języka, Lecz - arcydzieła!

översättningen av Bibeln dateras ca 1450. Över 100 år måste ha gått tills Bibelns polska översättning trycktes år 1561. Textens översättare kunde då använda latinsk-tysk-polsk ordbok som utkom 1526 i bearbetning av Jan Murmeliusz. År 1568 utkom första grammatiken av polska språket i tryckt version „Polonicae grammatices institutio”; vars författare var den förpolskade fransmännen Piotr Statorius Stojęński. Ett hundra år efter den första tryckta versionen av Bibeln på polska, dvs år 1661, började första tryckta polskspråkiga tidningen komma ut under namnet ”Mercuriusz Polski” – dess förebild var ”La Gazette” i Frankrike 30 år tidigare på initiativ av kungliga hovet.

Det moderna polska litteraturspråket gestaltades under första hälften av 1500-talet. Det var en betydande förtjänst av följande polska författare och diktare: Biernat från Lublin (ca 1465 – efter 1529), Mikołaj Rej (1505–1569), Jan Kochanowski (1530–1584) och Piotr Skarga (1536–1612). En viktig roll i språkets standardisering spelade tryckare från Krakow dvs. Jan Haller, Florian Ungler, Maciej Wierzbęta, samt Hieronim Wietor, Maciej och Marek Szarffenberg från Schlesien. Stora författare har haft ett väsentligt inflytande på utvecklingen av språkmedvetandet och polska språket på 1700-talet (t ex diktaren Ignacy Krasicki, 1735–1801), men också från senare seklet som Adam Mickiewicz (1798–1855), Juliusz Słowacki (1809–1849), Aleksander Fredro (1793–1876), Henryk Sienkiewicz (1846–1916) och Bolesław Prus (1847–1912). Det råder en uppfattning att det var just litteraturen, både skönlitterära texter som vetenskapliga samt i viss mån pressen som hjälpte till att bevara språkgemenskapen i Polen när landet berövades sin självständighet för drygt 120 år framåt; Polen var delat mellan Europas tre stormakter Rysland, Tyskland och Österrike. I nutiden är litteraturens inflytande på skrift- eller talspråket oansenligt jämfört med inflytande på språket från massmedier och i första hand från reklam.

För sina litterära verk på polska har fyra polska författare fått Nobelpriset i litteratur. Det var: Henryk Sienkiewicz (1905), Władysław Reymont (1924), Czesław Miłosz (1980) och Wisława Szymborska (1996).

Z językać wszystkie mądrości
Nauk wszelkich ich chytróści,
Wszelka sprawa każdej rzeczy
Przez język się zawsze toczy.

Lånord i polska språket

Från början gestaltades och utvecklades polska språket tillsammans med andra slaviska dialekter, men så småningom startade språkets självständiga utformning med inflytanden från olika utländska språk och samtidigt berikades polska språket med lånord. Till de äldsta fornhistoriska lånorden i polska hör orden lånade från iranska (bl a *bóg* [gud], *raj* [paradis]) och gotiska (bl a *chleb* [bröd], *książę* [furste]). Efteråt, under medeltiden, mellan 1000-talet och 1400-talet kom en ny våg av lånord från tjeckiska och latin (t ex *parafia* [församling], *proboszcz* [kyrkoherde]) som förknippades huvudsakligen med kristen religion, kyrklig tradition och organisation samt tyska lån förknippade med byggkonst, näringsliv och förvaltning (t ex *dach* [tak], *cegła* [tegel], *burmistrz* [borgmästare], *ratusz* [rådhus], *wójt* [byfogde]). Inflytandet från tjeckiskan syntes för det mesta vid förmedling av kristen terminologi t ex *kościół* [kyrka], *opat* [abbot], *przeor* [prior] samt vid anpassning av polska ords fonetiska former till förebild i tjeckiskan som ansågs vara ett finare språk (på det sättet förklaras härkomsten av sådana ord i polskan som *wesele* [bröllop], *serce* [hjärta] i stället för *wiesiele*, *sierce*). På 1500-talet förstärktes inflytandena från italienska (som bevis kan följande ord anföras: *pałac* [palats], *kapela* [kapell], *kalafior* [blomkål], *kasa* [kassa], *opera* [opera]) och franska (*bulwar* [boulevard], *adres* [adress], *bukiet* [bukett], *awans* [befordran], *afera* [svindel], *krem* [kräm], *parasol* [paraply]). Dessa inflytanden blev kvar till slutet av 1800-talet. På 1800-talet gjorde sig gällande starka inflytanden av makthavarnas språk inom olika områden av samhällsliv, särskilt inom tekniskt språk, kanslispråk och politiska debatter som tyska direkta lån (t ex *obcas* [klack], *szmelc* [skräp], *hebel* [hyvel], *klajster* [klister], *wajcha* [vev], *kurort*, men även översättningslån från tyska som: *dworzec kolejowy* från tyska *Bahnhof*, *listonosz* från tyska *Briefträger*) samt lån från ryska (t ex *kibitka* [hästvagn], *turma* [fängelse i ett torn], *zsyłka* [landsförvisning], *gulag*, *łagier* [straffläger], *kołchoz*, men även *dacza* [sommarhus], *samowar* [tebryggare] och *sputnik*). Dessa inflytanden som citerade exempel visar, blev kvar i polska språket tills på 1900-talet. I andra hälften av 1900-talet dominerade engelskan samtliga förra inflytanden och främmande lån. Detta syntes framför allt i teknologi och vetenskap (t ex *serwer*, *skaner*, *trend*), inom näringslivet (t ex *biznes*, *boom*, *leasing*, *menedżer*), inom sport (t ex *aut*, *gol*, *tenis*, *walkower*), i underhållning (t ex *longplay*, *playback*, *song*) och i vardagen (t ex *piercing*, *grill*, *hamburger*).

Ordförrådet av det moderna polska språket finns också spår efter lån från många andra språk bevarade, från arabiska (t ex *alchemia* [alkemi], *alkohol*, *cyfra* [siffra]), från ukrainska (t ex *bohater* [hjälte]), från turkiska (t ex *janczar* [janitsjar], *kajdany* [bojor], *pantofel* [toffla]), från ungerska (t ex *dobosz* [trumslagare], *szataś* [hydda]), från finska (t ex *sauna* [bastu]), från spanska (t ex *hacjenda* [lantegendom]), från holländska (t ex *majtek* [matros]), från isländska (t ex *gejzer* [gejser]), från japanska (t ex *harakiri*, *karaoke*, *sake*), från norska (t ex *slalom*, *fiord*), från svenska (t ex *skansen*) och från många andra.

Juridisk status

År 1918 återförenades Polens territorium efter 120 års delning mellan Ryssland, Tyskland och Österrike i ett gemensamt land och Polen återupprättades som en oberoende stat. Nästan samtidigt definierades polska språkets juridiska status. Den 31 juli 1924 stiftade det polska parlamentet en ny lag om statens officiella språk och om kanslispråket för myndigheter på centrala och kommunala nivåer. Där stod att „Republiken Polens riksspråk är polska. Detta språk skall brukas av samtliga centrala och kommunala myndigheter och förvaltningsenheter både inom den interna och den externa tjänsten.” Men lagen tillät minoriteter att kommunicera med lokala myndigheter i deras minoritetsspråk. Efter andra världskriget ersattes denna lag av **en förordning** från 1945 om riksspråket och kanslispråket för regeringens och självstyres administrativa myndigheter. Där upprepades nästan allt vad gällde polska språket, men ströks bort möjligheten att bruka minoritetsspråken.

År 1997 stadgade Nationalförsamlingen Polens nya författning, där har fastställts för första gången i artikeln 27 att Polska språket är ett officiellt språk inom Republiken Polen. Två år senare dvs år 1999 antog parlamentet en förordning av den 7 oktober om polska språket som gäller tills idag med några ändringar. De viktigaste ändringarna:

- begränsar krav på bruket av polska språket inom handelsutbyte och vid anställningsavtal (förordning av den 2 april 2004 om ändring av lagen om polska språket)
- och tillåter bruket av minoritetsspråket inför statsmyndigheterna eller regionalspråket inför kommunmyndigheterna i kommuner, där antalet invånare som talar detta regionala språk utgör minst 20% av kommunens befolkning (förordning av den 6 januari 2005 om minoriteter samt om regionalspråk).

idę
idziesz
idzie
idą
idziemy
idziecie
idą
idący
idąca
idące
idąc
szedł
szła
szli
szły

Oto dom mój:
cztery ściany wiersza
W mojej pięknej ojczyźnie-polszczyźnie

Rådet för polska språket

Rådet uppstod 1996 som en av problemkommittéer vid Styrelsen av Polska Vetenskapsakademien. Det består av 38 ledamöter som tillsätts vart fjärde år av ordföranden vid Polska Vetenskapsakademien. Hälften av dem utgör språkvetare, hälften företrädare av andra vetenskapliga grenar (bl a fysik, datakunskap, medicin samt sådana livsområden som litteratur, teaterkunskap och journalistik). Tack vare lagen om polska språket från 1999 fick rådet status av en opinionbildande och rådgivande institution beträffande polska språkets bruk samt bestämdes dess rättigheter och förpliktelser. I enlighet med denna lag ska rådet:

- lämna vartannat år inför sejmen och senaten informationer om hur man följer lagen om polska språket;
- på ansökan av myndigheter eller på eget initiativ uttrycka i form av en förordning, synpunkter om polska språkets bruk i offentlig verksamhet och i näringsliv samt
- bestämma regler för rättstavning och interpunktion i polska språket;
- dessutom kan samtliga statliga och samhälleliga institutioner, föreningar, sällskap, skolor, men även tillverkare, importörer och distributörer av varor och tjänster vända sig till rådet med ansökan om rådets opinion i ärenden kring polska språkets bruk.

M

inoritetsspråk

Minoritetsspråk talas av inte mer än 3–4% av Polens samtliga medborgare. Den största minoritetsgruppen talar tyska, vitryska, ukrainska, litauiska, kasjubiska, tjeckiska och slovakiska. Det framgår av tabellen nedan, att dess antal skiljer sig ansevärt beroende på källan dvs olika uppgifter publiceras av antingen själva minoritetsföreningar eller den allmänna riksförteckningen genomförd sist år 2002.

Antalet av de största minoritetsgrupperna och brukare av regionalspråket

Språk	Antal brukare enligt uppskattningar av minoritetssamfund i tusentals	Antal brukare enligt Riksförteckningen från 2002 i tusentals
tyska	300	147
vitryska	240	48
ukrainska	220	34
kasjubiska	53	5
litauiska	25	6
slovakiska	25	2
tjeckiska	3	3

Lagen om nationella och etniska minoriteter samt om regionalspråket från 2005 erkänner 9 nationella minoriteter (vitrysk, tjeckisk, litauisk, tysk, armenisk, rysk, slovakisk, ukrainsk och judisk), 4 etniska minoriteter (karaimisk, rusiner, romer och tatarer) samt en samhällsgrupp som pratar kasjubiska vilket anses vara ett regionalspråk. Antal av representanter från dessa minoritetsgrupper skiljer sig mycket mellan varandra, från några tiotal personer (karaimisk minoritet) till drygt hundratusen personer (tysk minoritet).

Polens statliga organ är förpliktade att enligt lagen stödja verksamheten som leder till att minoritetsgrupper bevarar och utvecklar sina minoritetsspråk och det regionala språket.

Wiernie służyłem polskiemu językowi

Skolor med undervisning i minoritetsspråken samt i det regionala språket
(2005)

Språk	Grundskolor, låg- och mellanstadiet		Grundskolor högstadiet		Gymnasieskolor	
	skolor	elever	skolor	elever	skolor	elever
Sammanlagt	553	32 768	197	14 252	14	1563
Vitryska	23	1766	13	1029	2	827
Grekiska	1	21	-	-	-	-
Judiska	1	59	-	-	-	-
Kasjubiska	71	3640	17	614	2	170
Litauiska	12	409	4	196	1	74
Rusiska	21	212	10	90	1	13
Tyska	256	24 025	75	11 391	1	121
Romska	74	856	19	91	-	-
Slovakiska	6	197	3	71	-	-
Ukrainska	88	1583	56	770	7	358

Källan: Polens lilla statistiska årsbok 2005, Warszawa 2005, s. 229.

Klaszczą kleszcze
na deszczu

SZ

K

nskaper i främmande språk

Enligt undersökningen “Europeans and their Languages” (Eurobarometer 243, publicerad i februari 2006) är kunskaper i minst ett främmande språk hos Polens invånare på nivån som låter föra konversationer nära europeiska genomsnittet och ligger på ca 55%. Men likadana kunskaper i två eller flera främmande språk deklarerade bara 12% polacker (2001). För det mesta deklarerades då kunskaper i ryska (23%), engelska (16%), tyska (14%) och franska (2%). Räckvidd av kunskaper i enskilda språk har ändrat sig mycket under de senaste åren : ökning av kunskaper i engelska med samtidigt sänkning av kunskaper i ryska.

Enligt polskt Centrum för Opinionsmätning (OBOP) kan man tydligt skilja på tre generationer med tanke på kunskaper i främmande språk: kunskaper i minst ett främmande språk har deklarerats bland de yngsta (14–34 år) av drygt hälften av undersökta, bland personer i mellanåldern (35–54 år) – ca 2/5 delar, bland de äldsta (över 54 år) – 1/4. Kunskaper i främmande språk är beroende på utbildningsnivå, materiell situation och bostadsadress: bland managers med högre utbildning, bosatta i städer är kunskaper i minst ett främmande språk nästan allmänna.

pråkpolitik

I polska språkpolitiken kan man urskilja tre områden: politik mot polska språket, mot andra hemspråk av polska medborgare och mot undervisning av främmande språk.

Mål, omfattning och medel för politiken mot polska språket som samtidigt är modersmål för de flesta polackerna och det officiella språket i Republiken Polen, bestäms i lagen om polska språket. Den fastställdes av polska parlamentet – som det står i lagens förord –

- med hänsyn till att polska språket utgör den grundläggande beståndsdel i nationens identitet samt hör till Polens kulturarv,
- med hänsyn till erfarenheter av det förflutna, då kampen mot polska språket var ett verktyg för makthavarna och ockupationsmakterna att denationalisera polska folket,
- med hänsyn till nödvändigheten att skydda nationens identitet i globaliseringsprocessen,
- med hänsyn till att polsk kultur utgör en insats i utvecklingen av en gemensam, men kulturolikartad Europa, men att bevara och vidareutveckla denna kultur är möjligt endast genom vård av polska språket.

Ć

Daj ać ja pobruszę a ty poczywaj

Av dessa betingelser framgår följande plikter:

- man ska vårda kvantiteten på det officiella språket och förbättra språkfärdigheten hos språkbrukare samt skapa villkor för språkets riktiga utveckling som ett kommunikationsverktyg på samtliga livsområden,
- man ska sprida kunskaper om språket och dess roll i kulturlivet,
- man ska popularisera och visa respekt för regionala skillnader och dialekter, men även motverka deras utdöende,
- man ska främja polska språket i världen,
- man ska stödja polskundervisning i Polen och i utlandet.

I sin politik mot andra hemspråk hos polska medborgare är polska myndigheter förpliktade att förstärka dialogen mellan olika kulturer och i synnerhet att stödja verksamheten inriktad på att bevara och utveckla minoritetsspråken och det regionala språket. Med hänsyn till detta ger den polska staten rätt till:

- att fritt bruka minoritetsspråken i både vardagslivet och officiellt,
- att sprida och utbyta informationer i minoritetsspråken, samt
- att bedriva undervisning i minoritetsspråk eller hemspråksundervisning.

Med hänsyn till den kvantitativa och kvalitativa tillväxten av institutionella och privata, internationella kontakter och den allt snabbare utvecklingen av det politiska, ekonomiska och kulturella samarbetet mellan länder på det europeiska och internationella planet, ger staten stöd åt främmande språks undervisning på olika skolnivåer men också i form av vuxenutbildning. Till följd av detta faller ner åldersgränsen för obligatorisk språkundervisning först av ett främmande språk, sedan av två olika främmande språk. Goda språkfärdigheter i minst ett främmande språk avgör enligt lagen om anställningsmöjligheten inom den statliga förvaltningen.

„Må alla folkstammar veta att polacker pratar sitt eget språk, icke något gässpråk.”

Mikołaj Rej (1505-1569)

Polska språkliga riks- och regionala institutioner - Ogólnopolskie i regionalne instytucje językowe

De viktigaste riksinstitutioner, som enligt lagen eller enligt sina stadgar är intresserade av kvantiteten på språklig kommunikation i Polen anses vara:

Rada Języka Polskiego przy Prezydium Polskiej Akademii Nauk
(Rådet för polska språket vid styrelsen av Polska Vetenskapsakademien)
ul. Nowy Świat 72, PL 00-330 Warszawa, tel./faks +48 22 657 28 89
www.rjp.pl e-mail: rjp@rjp.pl

Państwowa Komisja Poświadczania Znajomości Języka Polskiego jako Obcego
(Statlig Kommission för vidimering av kunskaper i polska som främmande språk)
ul. Smolna 13, PL 00-370 Warszawa, tel.: +48 22 827 94 10; faks: +48 22 826 28 23
www.buwilm.edu.pl/certyfikacja e-mail: certyfikacja@buwilm.edu.pl

Towarzystwo Miłośników Języka Polskiego (Samfundet för polska språkets vänner)
al. Mickiewicza 31, PL 31-120 Kraków, tel. + 48 12 632 63 58
www.jezyk-polski.pl e-mail: artur.czesak@wp.pl

Towarzystwo Kultury Języka (Samfundet för språkets kultur)
ul. Krakowskie Przedmieście 26/28, PL 00-927 Warszawa, tel./faks + 48 22 552 24 00
www.tkj.uw.edu.pl e-mail: j.porayski-pomsta@uw.edu.pl

Den ledande, rikstäckande institutionen i Polen som bedriver forskning av det gamla och moderna polska språket är:

Instytut Języka Polskiego Polskiej Akademii Nauk
(Institutionen för polska språket vid Polska Vetenskapsakademien)
al. Mickiewicza 31, PL 31-120 Kraków, tel./fax: +48 12 632 87 13
www.ijp-pan.krakow.pl; e-mail: IreneuszB@poczta.ijp-pan.krakow.pl

Intensiv forskning av polska språket bedrivs även på följande institutioner vid polska universitet:

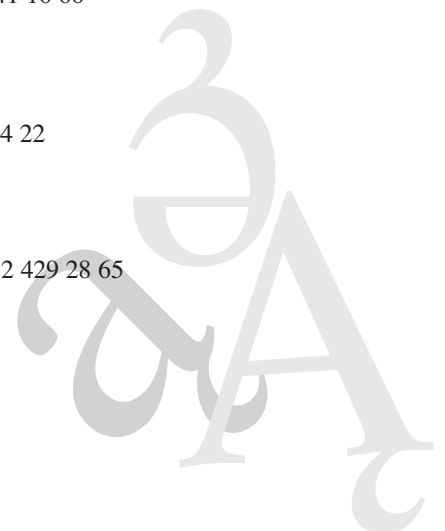
Instytut Filologii Polskiej Uniwersytetu w Białymstoku
(Polska institutionen vid universitetet i Białystok)
pl. Uniwersytecki 1, PL 15-420 Białystok, tel. +48 85 745 74 46; tel./faks: +48 85 745 74 78
<http://hum.uwb.edu.pl> e-mail: filolog@hum.uwb.edu.pl

Instytut Filologii Polskiej Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy
(Polska institutionen vid Kasimir den Stores universitet i Bydgoszcz)
ul. Jagiellońska 11, PL 85-067 Bydgoszcz, tel. +48 52 322 98 39; +48 52 322 16 38; +48 52 321 31 80
<http://ukw.edu.pl/uczelnia/strona.php?id=1> e-mail: wydzhum@hum.ukw.edu.pl

Instytut Filologii Polskiej Uniwersytetu Gdańskiego (Polska institutionen vid universitetet i Gdańsk)
ul. Wita Stwosza 55, PL 80-952 Gdańsk 5, tel. +48 58 523 21 00; faks: +48 58 341 16 66
www.fh.ug.gda.pl

Wydział Filologiczny Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach
(Språkfakulteten vid Śląski universitetet i Katowice)
pl. Sejmu Śląskiego 1, PL 40-032 Katowice, tel. +48 32 256 24 02, +48 32 256 24 22
<http://venus.fil.us.edu.pl/>

Instytut Polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego
(Polska språkets institution vid Jagiellonska universitetet i Kraków)
ul. Gołębia 16, PL 31-007 Kraków, tel. +48 12 422 05 54, 663 13 34; faks: +48 12 429 28 65
www.polonistyka.uj.edu.pl; e-mail: wpuj@polonistyka.uj.edu.pl

but
buta
butowi
butem
bucie
buty
butów
butom
butami
butach

Instytut Filologii Polskiej Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego

(Polska institutionen vid Lublins katolska universitet)

Al. Raclawickie 14, PL 20-950 Lublin, tel. +48 81 445 43 20 www.kul.lublin.pl/1152.html

Wydział Humanistyczny Uniwersytetu im. Marii Skłodowskiej-Curie w Lublinie

(Humaniora fakulteten vid Maria Skłodowska-Curies universitet i Lublin)

pl. Marii Curie-Skłodowskiej 4, PL 20-031 Lublin

www.umcs.lublin.pl/index.html?akcja=str&id=169&lang=1

Wydział Filologiczny Uniwersytetu Łódzkiego (Språkfakulteten vid universitetet i Łódź)

ul. Kościuszki nr 65, PL 90-514 Łódź, tel. +48 42 665 52 53; faks: +48 42 665 52 54

www.filolog.uni.lodz.pl e-mail: filolog@uni.lodz.pl

Wydział Humanistyczny Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie

(Humaniora fakulteten vid Warmia- och Masurien universitetet i Olsztyn)

ul. Kurta Obitzta 1, PL 10-725 Olsztyn <http://human.uwm.edu.pl/>

Instytut Filologii Polskiej Uniwersytetu Opolskiego (Polska institutionen vid Opole universitetet)

pl. Kopernika 11, PL 45-040 Opole, tel. + 48 77 54 16 003; faks: +48 77 54 16002

www.pol.uni.opole.pl e-mail: filpol@uni.opole.pl

Wydział Filologii Polskiej i Klasycznej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu Collegium

Maius (Polska och klassiska fakulteten vid Adam Mickiewicz universitet i Poznań Collegium Maius)

ul. Fredry 10, PL 61-701 Poznań, tel. +48 61 829 46 92-94; faks: +48 61 829 36 41

www.amu.edu.pl/index.php?linkid=1966

Wydział Filologiczny Uniwersytetu Rzeszowskiego (Språkfakulteten vid universitetet i Rzeszów)

al. Rejtana 16 B, PL 35-959 Rzeszów, tel. +48 17 872 12 05, +48 17 872 12 06; faks: +48 17 872 12 86

www.univ.rzeszow.pl/wydzial_filologii.php e-mail: dziefil@univ.rzeszow.pl

Instytut Filologii Polskiej Uniwersytetu Szczecińskiego (Polska institutionen vid Szczecin universitetet)

al. Piastów 40b, PL 71-065 Szczecin, tel. +48 91 444 27 13; tel./faks: +48 91 444 27 12

www.us.szcz.pl/hum_ifp e-mail: dorlew@univ.szczecin.pl

Wydział Filologiczny Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu

(Språkfakulteten vid Mikołaj Koperniks universitet i Toruń)

ul. Fosa Staromiejska 3, PL 87-100 Toruń, tel. +48 56 611-35-10; tel./faks: +48 56 622-66-59

www.fil.umk.pl

Wydział Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego (Polska fakulteten vid Warszawas universitet)

ul. Krakowskie Przedmieście 26/28, PL 00-927 Warszawa, tel. +48 22 55 20 428

www.polon.uw.edu.pl

Wydział Nauk Humanistycznych Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

(Humaniora fakulteten vid kardinalen Stefan Wyszyńskis universitet i Warszawa)

ul. Dębowska 5, PL 01-815 Warszawa, tel. +48 22 561 89 03

www.wnh.uksw.edu.pl e-mail: polonistyka@uksw.edu.pl

Wydział Filologiczny Uniwersytetu Wrocławskiego (Språkfakulteten vid Wrocław universitetet)

pl. Biskupa Nankiera 15, PL 50-140 Wrocław

tel. +48 71 343 30 29, +48 71 375 22 25, +48 71 375 25 13; faks: +48 71 343 30 29

www.wfil.uni.wroc.pl/

Wydział Humanistyczny Uniwersytetu Zielonogórskiego

(Humaniora fakulteten vid universitetet i Zielona Góra)

al. Wojska Polskiego 69, PL 65-762 Zielona Góra, tel. + 48 68 328 32 38; faks: + 48 68 328 32 79

www.wh.uz.zgora.pl e-mail: dziekanat@wh.uz.zgora.pl

On 22 February 2005 the Senate of the Republic of Poland passed a special resolution, thus making 2006 the Year of the Polish Language. Recognizing the fact that the Polish language is the fundamental element of Polish national identity and that it is one of the nation's greatest treasures, the Senate expressed the view that this special year would create favourable conditions for showing the enormous wealth and diversity of the Polish language, from the standard language to regional and rural dialects. In the Senate's opinion, as a result of Poland's accession to the European Union, responsibility for the Polish language has taken on a new, international dimension. Since Polish has become an official language of the European Union, not only is it necessary to promote and preserve its use in Poland, but also to promote knowledge about the Polish language and encourage people to learn Polish abroad.

Many seminars, conferences and congresses — both national and international — have taken place during the Year of the Polish Language. There have also been many competitions for oratory talent and recitation contests, as well as quizzes about the Polish language, and many other events, including countrywide public spelling competitions.

The Council for the Polish Language was invited to act as one of the Year's coordinating bodies. It also took under its wing several projects put forward by various institutions, aimed at popularising knowledge about the Polish language and promoting a healthy enthusiasm for it. One of these projects was the publication of this booklet about the Polish language, now and in the past, in the 20 official languages of the European Union.

The aim of this booklet is to popularize knowledge about the Polish language and to contribute to the flow of information about European languages and the sociolinguistic situation in EU countries, thus promoting the development of a plurilingual Europe with a rich linguistic heritage and one in which the inhabitants would have a certain ability to communicate in several languages, including the Polish language, which would comprise an integral part of this European diversity.

Prof. Andrzej Markowski
Chairman of the Council for the Polish Language.

Warsaw, December 2006

Aby język giętki powiedział wszystko,
co pomyśli głowa

Daj, ać ja pobrus
wiedział wszystko
mojej pięknej ojc
wieńskim rumieńc

A niechaj narodowie
wždy postronni znają,
Iż Polacy nie gęsi,
iż swój język mają

by język giętki p
Polacy nie gęsi, i